

УДК 94(477.83/86) : 78.07 «1895/1939»

Кобилянська Ганна**ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА РЕПЕРТУАР
МУЗИЧНО-ХОРОВОГО ТОВАРИСТВА
«КОЛОМИЙСЬКИЙ БОЯН» (1895–1939)**

У статті висвітлено діяльність музично-хорового товариства «Коломийський Боян» протягом кінця XIX – першої третини XX ст. Показано практичну роботу осередку товариства в м. Коломії, простежено репертуар концертної діяльності музичного гуртка на Покутті. Автор відзначає, що «Коломийський Боян» є першою українською професійною музично-хоровою організацією на території Покуття.

Ключові слова: Покуття, музично-хорове мистецтво, «Коломийський Боян», концерт.

Кобылянская А.**ПРАКТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И РЕПЕРТУАР
МУЗЫКАЛЬНО-ХОРОВОГО ОБЩЕСТВА
«КОЛОМЫЙСКИЙ БОЯН» (1895–1939)**

В статье отражена деятельность музыкально-хорового общества «Коломыйский Боян» в течении конца XIX – первой трети XX в. Показано практическую работу организации общества в г. Коломыя, прослежен репертуар концертной деятельности музыкального кружка на Покутье. Автор отмечает, что «Коломыйский Боян» является первой украинской профессиональной музыкально-хоровой организацией на территории Покутья.

Ключевые слова: Покутье, музыкально-хоровое искусство, «Коломыйский Боян», концерт.

Kobylanska H.**PRACTICAL ACTIVITY AND REPERTOIRE OF THE
MUSICAL AND CHORAL SOCIETY “KOLOMYISKI BOYAN”
(1895–1939)**

The article deals with the activity of music – choir society “Kolomyiski Boyan” during the end of the XIX th-the first part of the XX th century. The article shows the practical activity of the society center in the town of Kolomyia; the

repertoire of the concert activity of the music group in Pokuttia has been investigated. The author singles out "Kolomyiski Boyan" as the first Ukrainian professional music – choir organization on the territory of Pokuttia.

Key words: *Pokuttia, music – choir art, "Kolomyiski Boyan", concert.*

У другій половині XIX ст. сформувались сприятливі умови для розвитку українського музичного мистецтва на теренах Східної Галичини, зокрема й на Коломийщині. Одне з чільних місць у ньому посідала хорова музика. Світське хорове виконавство набирало все більш широкого розвою, чому сприяло, зокрема, створення співацьких товариств «Боян», що стали не тільки об'єднанням музичних сил Східної Галичини, а одночасно і осередками національно-культурного відродження. За прикладом заснованого у 1891 р. львівського, «Бояни» були створені в багатьох західноукраїнських містах, зокрема, і в м. Коломиї (1895).

Жанна Зваричук стверджує, що співацькі товариства «Боян» були першими хоровими колективами, де музичне виконавство набирало більше професійних, а не аматорських форм. Вони були також осередками національного відродження, пропагували рідну народну пісню, пробуджували до творчості галицьких композиторів, популяризували їхні твори [3, с. 56].

Мета статті – висвітлити діяльність музично-хорового товариства «Коломийський Боян» у м. Коломиї в кінці XIX – першій третині XX ст. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: показати практичну роботу осередку товариства в м. Коломиї; простежити репертуар концертної діяльності музичного гуртка на Покутті.

Ідею створення музично-хорового товариства в м. Коломиї була висловив один із професорів місцевої української гімназії восени 1893 р. «Коломийський Боян» мав діяти на базі оновленого аматорсько-драматичного товариства, який мав ставити не тільки театральні вистави, але й музичні концерти [2, с. 2]. Проте «Коломийський Боян» почав функціонувати лише через два роки. Днем офіційного заснування вважають 13 грудня 1895 р. До першого складу «Коломийського Бояна» вписалося 50 членів [10, с. 3].

Члени музично-хорового товариства о. Теодозій Курп'як і Степан Михайлюк узяли участь у з'їзді осередків товариства «Боян», який відбувся у Львові 29 червня 1901 р. з нагоди 10-річчя заснування першої музичної організації – «Львівського Бояна». Прийнято рішення заснувати координаційний центр музично-хорового товариства Східної Галичини – «Союз Боянів» [20, с. 2]. Зауважимо, що о. Теодозій

Курп'як працював із колективом більше десяти років. У споминах за 1907 р. професор М. Рибчак писав: «Гарний розвій та широку діяльність завдячує товариство головному своєму диригенту о. Теодозію Курп'якові, що від основания аж до цього року трудився невпевно околом добра та розвитку товариства» [21, с. 181].

Колектив, починаючи з 1896 р., брав участь у музично-театралізованих дійствах, влаштованих у Коломиї, Печеніжині та Городенці [18, с. 2]. «Побіч цього уряджує прогульки, аматорські представлення, Маланчин вечір, а в кожнім святі чи то народнім, чи то місцевім бере живу участь» [4, с. 108]. За його прикладом, почали утворюватися хори по містечках і селах Коломийського повіту [3, с. 58].

«Коломийський Боян» залучався до проведення шевченківських свят. Зокрема, керівництво коломийського комітету русько-народних товариств висловило подяку музично-хоровому осередку за організацію 30 квітня 1896 р. концерту з нагоди 35-ї річниці смерті Т. Шевченка, де було зібрано 40 зр. на підтримку української шкільної молоді м. Коломия [14, с. 3].

Перший самостійний концерт «Коломийського Бояна» з нагоди вшанування пам'яті Кобзаря відбувся 10 березня 1897 р. і, на думку музичних критиків, виявився вдалим [15, с. 3]. Чоловічий і жіночий хори для української гімназійної молоді виконали твори Д. Січинського, О. Нижанківського, Ф. Колесси, М. Лисенка. Високо була оцінена диригентура й вокальне соло керівника хору о. Т. Курп'яка, гра на фортепіано Б. Савчинської і М. Фаржевської [17, 3].

Восьмого червня того ж року місцевий хоровий осередок влаштував вечір пам'яті Т. Шевченка за участю українських товариств Коломиї та драматичної артистки з м. Чернівці Філомени Лопатинської. Хори «Бояна» під керуванням Т. Курп'яка виконали «В'язанку з народних пісень» Д. Січинського, оброблення народних пісень М. Лисенка, «Третю в'язанку з народних пісень» М. Кумановського, «Ой, ішли наші славні запорожці» А. Вахнянина, «Закувала та сива зозуля» П. Ніщинського. Ф. Лопатинська заспівала сопрановим соло на слова Т. Шевченка і музику М. Лисенка твори: «Коби мені мамо намисто» і «Ой місяцю» [12, с. 3; 9, с. 3–4]. Подібний творчий музичний захід «Коломийський Боян» організував у травні 1899 р. [13, с. 3]. «Коломийський Боян» такого змісту музичні програми щорічно проводив наприкінці весни і влітку, а виручені кошти йшли на підтримку української учнівської молоді [16, с. 3].

У програмі концерту, який відбувся в м. Коломиї 30 травня 1901 р. і був приурочений сорокаріччю смерті Т. Шевченка, чоловічим і змі-

шаним хором «Коломийського Бояна» у супроводі оркестру було виконано твори Й. Кишакевича «Тарасова ніч» і «Катерина» (сл. Т. Шевченка), Д. Січинського «В'язанка народних пісень», О. Нижанківського «В'язанка слов'янських гімнів». Солостка музично-хорового товариства Стефанія Чубатівна у супроводі фортепіано виконала твір М. Лисенка «Не забудь юних днів» (сл. І. Франка), а Степан Михайлюк у супроводі фортепіано і скрипки заспівав пісню О. Нижанківського «Минула літа молодії» (сл. Т. Шевченка) [11, с. 3].

Незабутньою була участь 23 червня 1898 р. «Коломийського Бояна» в концерті Соломії Крушельницької, яка вперше виступила на Покутті. Для «Бояна» було великою честю виступати на одній сцені з прославленою артисткою і вручати їй лавровий вінок. На традиційній вечірці, влаштованій на честь С. Крушельницької, продовжувався імпровізований концерт «Бояна» та інших колективів [8, с. 3; 22, с. 195].

Концертні програми «Коломийського Бояна» проходили у будинку польського товариства «Сокіл», а з відкриттям на початку ХХ ст. Руського (Українського) Народного дому – на другому поверсі цього приміщення (тепер це будинок Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покутті імені Й. Кобринського на вул. Театральній, 25).

Після 1901 р. звістки про діяльність «Коломийського Бояна» в тогочасній українській газетній періодиці стають поодинокими. Однак Андрій Королько стверджує, що спільно з іншими культурно-просвітницькими організаціями міста («Родина», «Жіночий гурток», «Шкільна поміч» та інші) музично-хорове товариство продовжувало ставити різноманітні мистецькі концерти й представлення [5, с. 113].

Знаковою подією для всього Покуття став приїзд Миколи Лисенка у середині грудні 1903 р. до Коломиї в рамках триумфального турне по Галичині й Буковині [19]. Активну участь в організації урочистого дійства здійснили члени «Коломийського Бояна». Очевидець подій згадував: «Коломийяни вітали його велично. 16 грудня 1903 р. увечері став рух на пероні станції... З приїздом потягу члени комітету вивели з вагону достойного гостя... Під команду кошового печеніжинської Січі В. Мацька всі Січі віддають українському музичному кобзареві перший поклін, стоголосе «Слава!», а хористи «Коломийського Бояна» та гімназисти відспівали «Многая літа»» [6, с. 3; 7, с. 47–50].

Попри лихоліття Першої світової війни (1914–1918) та українсько-польської війни періоду ЗУНР і поразки національних змагань українців за державність (1918–1923) наступні два десятиріччя наповнені активізацією праці «Коломийського Бояна».

Музично-хорове товариство неодноразово організовувало ювілейні концерти, присвячені пам'яті Івана Франка, Дениса Січинського, Миколи Лисенка, Едварда Гріга. Творчим керівником колективу в цей час був талановитий диригент Роман Ставничий, який доклав чимало зусиль для того, щоб підняти хор на високопрофесійний рівень. Велике значення мали концерти, присвячені обрядовим святкам. Одним із таких був концерт, який відбувся 13 січня 1923 р. в «Касі ощадності» за сприяння товариства «Коломийський Боян» та «Жіночого гуртка в Коломиї». Концертна програма була різноманітною, звучали твори як українських так і зарубіжних авторів. Під час цього дійства виконували колядки й щедрівки, а молодь, яка брала участь у святі, представила костюмоване дійство [1, с. 23–26].

Великий концерт у м. Коломия було присвячено 20-м роковинам смерті Миколи Лисенка, де звучали авторські твори: кантата «Радуйся, ниво непоплитая», «Щедрівка» та «Різдвяна псальма». Була поставлена опера-хвилинка «Ноктюрн», а співак Михайло Голинський виконав «За думою дума», «Гетьмани, гетьмани» та арію Андрія з опери «Тарас Бульба». Хором диригував Роман Ставничий, оркестром – Роман Рубінгер. На цей концерт відгукнувся рецензією у львівській газеті «Діло» Станіслав Людкевич, який приїхав на цю урочистість і високо оцінив спів учасників «Коломийського Бояна»: «Хоча й дуже пізно, бо щойно 22 жовтня ц. р. (1933 р.), та все-таки гідно й з усім піетизмом відзначала українська музична суспільність Коломийщини 20-ліття смерті М. Лисенка святочним концертно-драматичним вечором, який влаштував Музичний інститут ім. Миколи Лисенка та «Коломийський Боян»... «Коломийський Боян» у теперішньому трохи зміцненому складі представляв собою дуже добрий і податливий голосовий матеріал, очевидно, музикально й інтонаційно чистий, особливо в альтях і басах» [24, с. 4].

Особливо широко кожного року у м. Коломиї відзначалися шевченківські дні. До цих концертів відповідально ставився хор «Коломийський Боян». До 70-х роковин смерті Тараса Шевченка (1931 р.) «Коломийський Боян» підготував кантату «Радуйся, ниво непоплитая» Миколи Лисенка, хори «Корсар» Станіслава Людкевича, «Сон» Кирила Стеценка [23, с. 3].

У концерті «Коломийського Бояна» 1934 р. брав участь співак Михайло Голинський, який виконував твори Остапа Нижанківського. У 1935 р. «Коломийський Боян» урочисто відзначав своє 40-річчя. Було запрошено першого диригента хору о. Теодозія Курп'яка. У святкуванні брали участь також хори зі м. Станіславів – «Станіславівський

Боян» та «Думка». Зведений хор піднесено виконав кантату на слова Тараса Шевченка «Вибір гетьмана» Бориса Кудрика, присвячену «Коломийському Боянові». Крім о. Теодозія Курп'яка, хорами диригували Іван Недільський, Ярослав Барнич, Роман Шипайло та Роман Ставничий, оркестром – Роман Рубінгер. У програмі вечора прозвучали: «Симфонія» Михайла Вербицького у редакції Станіслава Людкевича, «Вулиця» Філарета Колесси, «Сон» Кирила Стеценка, «З окрушків» Остапа Нижанківського, «Щедрівка» Філарета Колесси, музична картина «Титар» Богдана Вахнянина. З промовою виступив Роман Шипайло [23, с. 3].

У статті представлено далеко не повний перелік концертів «Коломийського Бояна». З цього приводу івано-франківська дослідниця Наталія Толошняк слушно зауважує, що діяльність мистецького осередку музичного-хорового товариства «Боян» у Коломії була різноманітною: його члени вели інтенсивну діяльність у сфері музичної освіти, пропаганди української музики, знайомили громадськість міста зі світовими шедеврами музичного мистецтва, залучали до хорового співу широкі верстви населення, організували хори в селах Коломийщини, проводили різноманітні благодійні заходи, влаштовували ювілейні концерти, присвячені діяльності провідних діячів українського мистецтва й літератури [21, с. 180]. А інший івано-франківський дослідник Андрій Королько відзначає, що члени цього товариства вели інтенсивну діяльність у сфері музичної освіти, пропаганди української музики, знайомили громадськість міста зі світовими шедеврами музичного мистецтва, залучали до хорового співу широкі верстви населення, проводили різноманітні благодійні заходи, влаштовували ювілейні концерти, присвячені діяльності провідних діячів українського мистецтва й літератури [5, с. 117].

Таким чином, м. Коломия з другої половини ХІХ ст. поступово ставала важливим центром культурно-мистецького й духовного життя Галичини. Чільне місце в цьому процесі належало невтомній праці «Коломийського Бояна», що створило підґрунтя для розвитку музично-концертного життя краю. Можна з упевненістю сказати, що це товариство є першою українською професійною музично-хоровою організацією на території Покуття.

Література:

1. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 8. Оп. 1. Спр. 31.
2. Дописи «Дѣла». Мелхиседекъ О. Зъ Коломыѣ. (Ще про концертъ въ честь М. Шашкевича. –вілей о. Іос. Кобриньского зъ Мышина. За-

в'язаньє руського товариства жѣночого въ Коломыи и вѣдновленє то-вариства аматорско-драматичного. «Бібліотека для молодежи» проф. Насальського). *Дѣло*. 1893. 3 (15) падолиста. Ч. 247. С. 2.

3. Зваричук Ж. Музично-хорові товариства «Боян» та їх вплив на громадсько-просвітницьке життя Прикарпаття кінця XIX – початку XX ст. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Івано-Франківськ, 2000. Вип. II. С. 54–62.

4. Ілюстрований музичний календар. 1905. С. 108.

5. Королько А. Музично-хорове товариство «Боян» на Покутті в кінці XIX – на початку XX ст. *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. 2016. Ч. 28. С. 110–120.

6. Кречковський Л. Велично зустрічали в Коломиї. *Коломийський вісник*. 1992. 22 березня. С. 3.

7. Лопатинський Л. Ювілейне сьвято в честь Миколи Лисенка. *Товариш. Ілюстрований календар товариства «Просьвіта» на рік звичайний 1903*. Річник II. Львів : З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка, 1903. С. 47–50.

8. Наука, штука і література. Гѣсть. Про концертъ панни С. Крушельницькой въ Коломыѣ пишуть намъ ... / Гѣсть. *Дѣло*. 1898. 17 (29) червня. Ч. 133. С. 3.

9. Новинки. Гѣсть. Зъ Коломыѣ пишуть намъ: Въ честь памяти Тараса Шевченка устроивъ «Коломыйскій Боянь» дня 8 червня с. р. въ сали польского «Сокола» концертъ ... *Дѣло*. 1897. 6 (18) червня. Ч. 126. С. 3–4.

10. Новинки. Зъ Коломыѣ пишуть намъ: Дня 13 н. ст. грудня вѣдбули ся перші загальні збори спѣвацкого товариства «Коломыйскій Боянь» ... *Дѣло*. 1895. 16 (28) грудня. Ч. 280. С. 3.

11. Новинки. Зъ Коломыѣ. Програма концерту Шевченка ... *Дѣло*. 1901. 15 (28) мая. Ч. 107. С. 3.

12. Новинки. Коломыйскій Боянь при спѣвучасти коломыйскихъ руско-народныхъ товариствъ ... *Дѣло*. 1897. 23 мая (4 червня). Ч. 115. С. 3.

13. Новинки. «Коломыйскій Боянь» приготавлиє ся до великого концерту въ память Шевченка ... *Дѣло*. 1899. 3 (15) мая. Ч. 97. С. 3.

14. Новинки. Комітетъ руско-народныхъ товариствъ коломыйскихъ устроивъ дня 30 цвѣтня вечерокъ въ памяти XXXV роковинъ смерти незабутного Кобзаря Шевченка ... *Дѣло*. 1896. 10 (22) червня. Ч. 129. С. 3.

15. Новинки. Концертъ «Коломыяского Бояна» ... *Дѣло*. 1897. 17 лютого (1 марта). Ч. 38. С. 3.

16. Новинки. Подяка. Товариство «Коломыйскій Боянь» жертвовало 50 коронъ 8 сот. «Шкѣльній Помочи въ Коломыи» яко часть доходу зъ концерту ... *Дѣло*. 1900. 27 червня (10 липня). Ч. 143. С. 3.

17. Новинки. Р. Зъ Коломыѣ пишуть намъ. Дня 10. марта вѣдбувь ся въ Коломыи концертъ «Коломыйского Бояна» ... *Дѣло*. 1897. 10 (22) марта. Ч. 56. С. 3.
18. Новинки. Руске товариство жѣноче въ Городенцѣ устроює въ память Тараса Шевченка при ласкавоѣ спѣвъучасти коломыйского «Бояна» и хору селяньского зъ Балинець ... *Дѣло*. 1896. 7 (19) мая. Ч. 101. С. 2.
19. Олег Сатир. Гостина М. Лисенка в столици Покутя. *Поступ*. 1903. 5 (18) грудня. Ч. 49. С. 1–3.
20. Рухъ въ рускихъ товариствахъ. Зъѣздъ «Боянѣвъ». *Дѣло*. 1901. 2 (15) липня. Ч. 146. С. 2.
21. Голошняк Н. Роман Ставничий – провідний диригент музично-хорового товариства «Коломыйський Боян». *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Івано-Франківськ : «Плай», 2001. Вип. III. С. 180–187.
22. Черепанин М. В. Музична культура Галичини (друга половина XIX – перша половина XX ст.): Монографія. Київ: Вежа, 1997. 328 с.
23. Черепанин М. Коломыйському «Бояну» 100 років. *Галичина*. 1996. 19 січня. С. 3.
24. Ясіновський Ю. І несподіваний ноктюрн. *Вісник Коломиї*. 1992. 9 червня. С. 4.